

Ohjausalan koulutus-
ja tutkimusyksikkö

Ohjauksen kehittämishankkeita ja käytänteitä

ISSN 1796-4717

Jyväskylän yliopisto
Kasvatustieteiden tiedekunta
Opettajankoulutuslaitos

TIIVISTELMÄ

Piispa, Henri

Ohjaus koko koulun tehtäväksi. Yhtenäiskoulun ohjaussuunnitelman kehittäminen.

Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Ohjauksen Koulutus ja Tutkimus, 2007, 29 s.

Ohjauksen kehittämishankkeita ja käytänteitä

ISSN 1796-4717

Kehittämishankkeen tarkoitus on holistisen opiskelijakeskeisen ohjausmallin ja ohjauksen ulottuvuuksien yhdistelmänä luoda ohjaussuunnitelma peruskoulun 1-9 luokille. Samalla hahmotellaan opinto-ohjaajan roolia ohjaavassa koulussa.

Ohjauksen metodiksi otettiin konstruktivismi ja erityisesti Vance Peavyn ohjauksen konstruktivistiset periaatteet. Ohjaajan roolia tarkastellaan ohjauksen koordinoijana, opettajien kouluttajana ja ohjauksen puolestapuhujana.

Holistisessa mallissa ohjaus jaetaan kolmeen tasoon. Jokaisella tasolla on omat ohjaavat henkilöt. Ohjauksella on kolme tehtävää: kasvun ja kehityksen tukeminen, opiskelun ohjaus sekä ammatin- ja uravalinnan ohjaus. Samoin nämä tehtävät jaetaan ohjaukseen osallistuvien kesken.

Ohjauksen ulottuvuuksina käsitellään ohjausta sääntelevien päätösten taustalla vaikuttavia tekijöitä, ohjauksen kontekstuaalista ulottuvuutta, systeemistä ulottuvuutta, aikaulottuvuutta, työnajollista ulottuvuutta, vastuu-ulottuvuutta, sisällöllistä ulottuvuutta ja menetelmällistä ulottuvuutta.

Kehittämishanke osoitti, että holistinen opiskelijakeskeinen ohjausmalli sopii koulukontekstiin. Yhdistämällä holistiseen malliin ohjauksen ulottuvuudet, ne yhdessä luovat laadukkaan ohjaussuunnitelman. Tällöin ohjauksen työnjako ja laadulliset tekijät yhdistyvät. Ohjaajan rooli ohjauksen koordinoijana on luonteva ja näistä lähtökohdista käsin hän voi toimia ohjauksen puolestapuhujana oppilaitoksessa. Sen sijaan peruskoulun opinto-ohjaajan mahdollisuudet kouluttaa muista opettajista ohjaajia ovat rajalliset.

Kehittämishanke ei yksin luonut sujuvaa mallia yhtenäiskoulun ohjaukselle vaan sen aika on yhtenäiskoulun muun hallinnollisen luomisen yhteydessä.

Asiasanat: ohjaussuunnitelma, ohjauksen ulottuvuudet, holistinen opiskelijakeskeinen ohjausmalli

ABSTRACT

Piispa, Henri

Counselling as a mission of the school. Developing a counselling program for the comprehensive school.

Jyväskylä: University of Jyväskylä. Department of Teacher Education.

Guidance and Counselling Education and Research Unit, 2007, 29 pages.

Guidance and Counselling Development Projects and Practices.

ISSN 1796-4717

The purpose of this project is to create a counselling program for the comprehensive school (at the same time for the grades from 1 to 6 and from 7 to 9) by connecting the holistic student-centered counselling model and dimensions of counselling. The role of the guidance counsellor is also to be determined in a new counselling environment.

The constructive method for the counselling created by Vance Peavy is the base for this project. The role of the guidance counsellor is divided in three: a coordinator, a trainer for other teachers and a spokesman for the counselling.

The holistic model divides counselling in three levels. Every level has own counsellors. Counselling is also divided in three: to support the growth and development of the pupil, to guide the study process and to guide vocational selection. These three missions are divided between the counsellors presented in those three levels of holistic model.

The dimensions of counselling are divided in eight: backgrounds of the decisions, a contextual dimension of counselling, a systemic dimension, time dimension, a dimension of work distribution, dimension of responsibility, dimension of content of counselling and dimension of methods of counselling.

This project proved that by connecting a holistic model and the eight dimension of counselling a good counselling program can be created. Division of labour of counselling and qualitative factors of counselling are connected in this program. The role of the guidance counsellor as a coordinator of this program is very natural. In this way the guidance counsellor can also keep up the important role of the counselling in the comprehensive school. Instead the role as a trainer for the other teachers concerning counselling methods is limited.

This project didn't perfectly manage to connect those two school levels (the grades from 1 to 6 and from 7 to 9). However some very good links between these two school levels were created.

Keywords: counselling program, dimensions of counselling, holistic student-centered counselling model

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 OHJAAVAA KOULUA KOHTI	6
2.1 Konstruktivismi ohjauksessa	6
2.2 Opettaja ohjaajana	7
2.3 Opinto-ohjaajan rooli ohjaavassa oppilaitoksessa	9
2.3.1 Suunnittelu ja koordinointi	9
2.3.2 Opettajakunnan ohjaaminen	10
2.3.3 Ohjauksen asemaan vaikuttaminen oppilaitoksessa	10
3 HOLISTINEN OHJAUSMALLI	12
4 OHJAUKSEN ULOTTUVUUDET	14
4.1 Yhteiskunnalliset ja rakenteelliset tekijät	14
4.2 Ajan, työnjaon ja vastuun määrittäminen	15
4.3 Sisältöjen ja menetelmien suunnitteleminen	17
5 YHTENÄISKOULUN OHJAUSSUUNNITELMA	19
5.1 Holistinen ohjausmalli yhtenäiskoulun ohjauksessa	19
5.2 Ohjaustoiminnan periaatteet ja työnjako yhtenäiskoulussa	20
5.3 Ohjaustoiminnan vuosisuunnitelmat	23
5.4 Ohjaustoiminnan sisällöt ja menetelmät	25
6 HANKKEEN ARVIOINTI	27
LÄHTEET	28

1 JOHDANTO

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 2004) mukaan ohjaus on koko opettajakunnan yhteinen tehtävä. Oppilaalla on oikeus jatkuvaan, koko peruskoulun ajan kestävään ohjaukseen. Ohjauksen periaatteet ja ohjauksen työnjako on määriteltävä ohjaukseen osallistuvien kesken.

Kehittämishankkeeni tarkoituksena on ohjaussuunnitelman laatiminen Piikkiön kunnan Koroisten koululle (luokat 1-6) sekä Salvelanrinteen koululle (luokat 7-9). Koulut sijaitsevat samassa rakennuksessa ja ne tulevat yhdistymään yhtenäiseksi peruskouluksi. Ohjauksen toimijoina käsittelen Koroisten koulussa rehtoria ja luokanopettajaa sekä Salvelanrinteen koulussa oppilaanohjaajaa, rehtoria, luokanvalvojaa, aineenopettajaa sekä erityisopettajaa. Lisäksi ohjauksesta huolehtivat kouluissa kouluterveydenhoitaja sekä koulupsykologi. Keskeinen ohjaukseen osallistuva henkilö koulussamme on niinkään erityisnuorisotyöntekijä. Ohjauksen työnjako määritellään edellä mainittujen toimijoiden kesken.

Edelleen opetussuunnitelman perusteita laadittaessa on otettu oppimisen lähtökohdaksi päämääräsuuntautuneisuus ja oppimisen katsotaan olevan itsenäiseen tai yhteiseen ongelmanratkaisuun perustuva prosessi. Oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa opettajan ja toisten oppilaiden kanssa opettajan ohjauksessa.

Ohjauksen tavoitteisiin on listattu muiden muassa itsenäisyyden, vastuullisuuden ja itsetuntemuksen oppiminen. Oppilaan tulee myös oppia yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja.

Perusopetuksen opetussuunnitelman oppimisen lähtökohtia ja ohjauksen tavoitteita silmällä pitäen kehittämishankkeenani laadin kahden koulun (joita jatkossa kutsun yhdessä yhtenäiskouluksi) ohjaussuunnitelman konstruktivistisesta näkökulmasta ja erityisesti Peavyn (1999) konstruktivistisen ohjauksen periaatteita seuraten. Opettajan roolia ohjaajana on haluttu nostaa, joten pohdin myös muutamia ajatuksia opettajuuden uusista haasteista ohjauksen näkökulmasta.

Ohjausmalliksi peruskouluun sopii holistinen ohjausmalli, joka käsittää ohjauksen porrastettuna toimintana eri ohjausta antavien tahojen kesken. Holistinen ohjausmalli jakaa ohjauksen kolmeen osaan, jotka ovat oppilaan kasvun ja kehityksen tukeminen, opintojen ohjaus sekä ura- ja elämänsuunnittelun ohjaus. (Kasurinen 2004.) Holistisen ohjausmallin avaan luvussa kolme.

Ohjauksen suunnittelun ja järjestämisen kannalta on tärkeä hahmottaa ne tekijät, jotka vaikuttavat paitsi suunnitteluun niin myös ohjauksen hoitamiseen oppilaitoksessa. Alun perin ammattikorkeakoulujen ohjausta varten laadittu ohjauksen ulottuvuuksien jaottelu sopii hyvin myös peruskouluun. Ohjauksen järjestämisen yhteydessä tulee jaottelun mukaan ottaa huomioon päätösten taustalla vaikuttavat tekijät, ohjauksen kontekstuaalinen ulottuvuus, systeminen ulottuvuus, aikaulottuvuus, työnajollinen ulottuvuus, vastuu-ulottuvuus, sisällöllinen ulottuvuus ja menetelmällinen ulottuvuus. (Hakulinen & Kasurinen 2002.) Ohjauksen ulottuvuudet käyn läpi luvussa neljä.

Holistisen ohjausmallin ja ohjauksen ulottuvuudet yhdistämällä luon ohjaussuunnitelman yhtenäiskoululle. Prosessin aikana kehitän ohjaussuunnitelmaa yhdessä kollegoiden kanssa ja lopuksi malli esitellään opettajakunnalle ohjaustyön pohjaksi.

2 OHJAAVAA KOULUA KOHTI

Ohjauksen asema nykyaikaisessa koulutusjärjestelmässä tunnustetaan laajalti. Ohjauksen avulla opiskelijoita tuetaan opiskelupaikan valinnoissa ja motivoidaan jatkuvasti päivittämään osaamistaan. Toisaalta ohjauksen avulla pyritään jo varhaisessa vaiheessa estämään koulupudokkaiden syrjäytymistä yhteiskunnasta. Ohjaus nähdään sidosaineena opiskelun ja oppilaitoksen toiminnan välillä. Villeimmät ajatukset uhkaavat tehdä ohjauksesta uuden vuosituhannen alun mantran, jonka avulla ratkaistaan kaikki opiskelua koskevat pulmat. Tärkeintä ohjauksessa on kuitenkin se, kuinka ohjaus integroituu osaksi koulujärjestelmää ja yksikkötasolla osaksi koulun toimintakulttuuria. Tässä opinto-ohjaajien monialainen asiantuntijan rooli koulun toimintakulttuurin uudistajana korostuu. (Vuorinen, J. 2002; Vuorinen, R. & Välijärvi 1994; Välijärvi 2004.)

Luvun kaksi tarkoituksena on istuttaa ohjaus koulun toiminnan yhdeksi tukipilariksi. Luvussa 2.1 käsittelen opetuksessa vallalla olevan oppimisenäkemyksen, konstruktivismin istuvuutta ohjaukseen. Oppimisenäkemyksessä painottuvat ympäristön ja kommunikaation merkitys oppimiselle (Ojanen 2006). Sama piirre toteutuu myös ohjauksessa. Luvussa 2.2 otan tarkastelun kohteeksi opettajan ohjaajana. Ohjaus nähdään koko koulun yhteisenä tehtävänä ja koulutettu ohjaaja on yleensä yksinäinen vähemmistö opettajien keskuudessa. Luvussa 2.3 pohdin ohjaajan merkitystä ohjaavassa koulussa niin, että otan kantaa paitsi ohjaajan rooliin, myös ohjaavaan kouluun.

2.1 Konstruktivismi ohjauksessa

Peavyn (1999) mukaan konstruktivistisesta ohjausteoriasta ei ole vielä olemassa yhteisesti hyväksyttyä rakennetta, joka olisi kaikkien yhteisesti hyväksymää. Teoria on nuori, minkä vuoksi se elää ja kehittyy edelleen. Hän on laatinut ohjaukselle periaatteiden luetteloa, joka pohjautuu hänen monivuotiseen työhön ohjaajana ja niistä ammentamiin kokemuksiin.

Ohjauksella voidaan tarkoittaa monenlaista toimintaa aina erilaisista terapioiden ammattinvalinnan ohjaukseen. Koska kehittämishankeen tarkoitus on luoda ohjaussuunnitelma peruskouluun, on Peavyn konstruktivistisen ohjauksen periaatteista (1999) valittu käyttöön niitä, jotka soveltuvat juuri tähän tarkoitukseen. Seuraava ohjauksen luettelo noudattaa Peavyn periaatteita, joihin on otettu peruskoulun ohjaukselle sopiva näkökulma.

1. Konstruktivismi lähtee ajatuksesta että todellisuus ei ole vain yksi ainoa objektiivinen tosiasia vaan jokaisen henkilökohtainen kokemus. Peruskoulu on hyvin säännelty oppiaineiden tavoitteiden kautta. Tämä pätee myös oppilaanohjaukseen oppiaineena. Tämän vuoksi on tärkeää sisällyttää ohjaukseen myös henkilökohtainen osuus, jotta yleisten periaatteiden lisänä oppilaille tulee mahdollisuus henkilökohtaisesti mittailla omia ajatuksiaan itsestä ja paikastaan maailmassa.

2. Elämä on vuorovaikutussuhteita ja kaikki sosiaaliset tilanteet rakentuvat siihen osallistuvien yhteisillä sopimuksilla. Lainkäyttöön oikeudessa on sovittu hyvinkin tarkkoja muotoseikkoja kun taas peruskoulun ohjaustilanne on huomattavasti vapaampi. Täytyy kuitenkin muistaa, että perusopetuksen ohjaustilanne saattaa olla hyvin ennalta

suunniteltu, sillä oppilas usein odottaa että ohjaaja johtaa tilannetta. Ideaalitalanne on silloin, kun oppilas saa, osaa ja uskaltaa vaikuttaa ohjaukseen.

3. Ohjaus on kielellinen vuorovaikutustapahtuma ja ihmisten tarinat auttavat hahmottamaan maailmaa jossa osapuolet elävät ja josta he ammentavat oman todellisuutensa. Ohjaajan pohdittavaksi jää välineen löytäminen silloin kun yhteistä kieltä ei ole. Yhteinen kieli on hyvin erilainen ohjaajan ja seitsemän vuotiaan kesken kuin ohjaajan ja kaksikymppisen välillä.

4. Ohjattava on aina yhtä sen kanssa kuinka hän toimii erilaisissa tilanteissa. Ohjaajan täytyy aina ottaa huomioon ohjattavan persoonallisuus ja välttää luokittelua. Samanikäiset eivät ole likipitäänkään samanlaisia, pojat eivät ole vain poikia Nuorikin voi kiinnostua ikäistään vanhempien tavasta elää ja samoin murrosikäinen saattaa haluta ja heittäytyä hyvin lapselliseksi. Kaikkiin tilanteisiin löytyy vastauksia eletystä elämästä.

5. Ohjaus liittyy aina johonkin elämäntilanteeseen ja sitä värittää aina tietty näkökulma. Ammatinvalinnan ohjaus ja/tai koulutuspaikan valinta saattaa saada hyvin monenlaisia virikkeitä ohjattavan senhetkisestä tilasta. Ei ole yhtä totuutta, yhtä oikeaa valintaa, mutta eri totuuksia voidaan arvottaa ja pohtia niiden hyötyjä ja haittoja, erilaisia vaikutuksia elämässä eteenpäin.

6. Ohjaus on aina kulttuurista toimintaa. Nuoret erilaisista kulttuureista saavat äidinmaidossa ja varhaiskasvatuksessa ohjenuoran kuinka elää ja kasvaa. Ohjaajan ja ohjattavan eri kulttuurien tulisi voida keskustella.

2.2 Opettaja ohjaajana

Ohjaus on ollut mukana suomalaisessa koulujärjestelmässä jo 1960-luvulta lähtien (Vuorinen, J. 2002), mutta pääsääntöisesti opinto-ohjaajavetoisena. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2004) velvoittavat jokaisen opettajan ohjaamaan oppilaitaan. Opettajan on ohjattava oppilasta oppimaan, ennaltaehkäistävä ongelmia opiskelussa sekä tuettava oppilaan persoonallista kasvua ja kehitystä. Opettaja saa aivan uudenlaisia haasteita ammattinsa harjoittamiseen.

Jos ohjaus on uusi asia opettajien ammatissa, niin voidaan hyvällä syyllä puhua opettajan ammatin professionalismin muutoksesta. Professionalismilla tarkoitetaan Spruillin ja Benschoffin mukaan (1996) sisäistettyjä asenteita, näkemyksiä ja henkilökohtaista sitoutumista ammatin standardeihin, ihanteisiin ja identiteettiin. Mitä opettajan ammatti-identiteetissä, asenteissa ja näkemyksissä sitten tulisi muuttua? Hargreaves ja Goodson (1996) näkevät opetusalan professionalismin postmodernissa yhteiskunnassa merkitsevän muiden muassa opettajan kokonaisvaltaista sitoutumista oppilaasta huolehtimiseen, opettajan lisääntyvää harkintavaltaa ja vastuuta oppilaan asioissa kuitenkin niin että sitoudutaan yhteistoiminnalliseen työkuulttuuriin, jossa asiantuntemus jaetaan. Perusopetuksessa tämän pitäisi tarkoittaa sitä, että opettaja ei ainoastaan opeta vaan tukee oppilaitaan kokonaisvaltaisesti käyttäen itsenäistä (ja yksilöllistä) päätöksentekovaltaa kuitenkin tarpeen tullen jakaen huolet ja murheet moniammatillisen työryhmän kesken.

Opettajalla on edessään haastavat ajat. Oppilaan omaan oppimiseen ja elämän yksilölliseen kehittämiseen tulisi kiinnittää enemmän huomiota, mikäli ohjauksesta haluttaisiin saada koko koulun toimintatapa. Niinikään vanhemmat tulisi ottaa kiinteämmin mukaan oppimiseen. Mikä on lähtökohta? Opetus koetaan vielä 2000-

luvulla opettajan yksityisasiaksi, johon eivät muut puutu. Nuoret eivät koe saavansa riittävästi kannustusta oman mielipiteen esittämiseen. Opettajat eivät myöskään koe, että heillä on riittävästi välineitä kohdata oppilaan vanhempia. (Vuorinen, J. 2002.)

Yksilöllisyys ja joustavuus ovat kuitenkin niitä avainasioita, joita on lisättävä mikäli ohjausajattelu halutaan integroida koulun toimintaan. Oppilaan oma vastuu ja itseohjautuvuus lisääntyy ja näitä taitoja tulisi myös harjoitella. Kun oppilaalta edellytetään uusia taitoja, on ohjaajan ja ohjaavan opettajankin tarkasteltava omaa toimintaansa. Oman toiminnan tarkastelu ei ole ainoastaan menneen arvioimista vaan myös uuden suunnittelua. (Lairio, Puukari, Varis 1999.) Opinto-ohjaajia koulutetaan entistä enemmän mutta saavatko opettajat koulutusta ohjaukseen? Mikä on opettajan rooli ohjaajana ja miten sen tulisi näkyä? Mikä muuttuu?

Yhtenäiskoulun ohjaussuunnitelmassa opettajan rooli tulee muotoutumaan kokonaan uudella tavalla. Pelkästään perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet eivät takaa sitä, että kaikki opettajat osallistuvat ohjaukseen. Kuten luvussa kolme huomataan, oppilaitoksen johdon on oltava ohjauksen tukena. Oppilaitoksen johdolla on siis oltava mielipide ohjauksesta omassa oppilaitoksessaan.

Vuosiluokkien 1-6 rehtori koulussamme arvostaa ohjausta, joten hän ohjasi apulaisrehtorin, joka toimii myös luokanopettajana, rakentamaan ohjaussuunnitelmaa kanssani. Kävimme yhdessä läpi vuosiluokkien 1-6 ohjaukselliset elementit ja hän teki suuren työn kootessaan aineksia työhöni. Hän arvostaa ohjausta ja pitää sitä tärkeänä, mutta minulle jäi se tuntuma, että hän sekä rehtori ymmärtävät käsitellyt asiat enemmän kasvattamisena kuin ohjauksena. Emme päässeet keskusteluissa sille tasolle, mitä ohjaus ansaitsisi.

Luokkien 7-9 rehtori ja esimieheni on ohjaussuunnitelmastani innoissaan. Hän luottaa ammattitaitooni eikä halua puuttua ohjaussuunnitelman rakentamiseen. Vaikka prosessi ohjaussuunnitelman rakentamiseksi on pääasiallisesti siis jäänyt minulle, saan kuitenkin tuen suunnitelmalleni. Rehtori näkee tervetulleena sen, että aineenopettajan ja luokanvalvojan roolia vahvistetaan. Hän kokee, että opettajat liian helposti siirtävät vastuuta toiselle eivätkä asetu miettimään sitä, että ”olenko minä itse ohjannut?”. Tämä näkyy muun muassa siinä, että opiskelun ohjauksessa tuijotetaan tuloksiin eikä pysähdytä miettimään omien metodien tarkoituksen mukaisuutta. Oppilaat saattavat saada huonoja numeroita kokeista ja heitä syytetään laiskuudesta, kun syy saattaakin olla siinä, että opettaja (laiskuuttaan, oma huomautukseni) pitää koealueet liian suurina eikä anna oppilaille mahdollisuutta useamman kerran jaksossa monipuolisesti mitata osaamistaan.

Luokanvalvoja vastaa oppilaan ja kodin välisestä yhteistyöstä ja tätä rehtorimme haluaa painottaa. Hänen mielestään luokanvalvojan velvollisuus tarjota henkilökohtaista tapaamista oppilaan ja vanhempien kanssa sekä luokanvalvojan henkilökohtainen ohjaus (tulohaastattelu opintojen alkuvaiheessa) tulee kirjata opetussuunnitelmaan. Hän ei arastele tuoda tätä esille vaikka aistii sen saavan vastustusta osakseen lisääntyvän työmäärän takia.

Rehtori korostaa henkilökohtaisen vastuunottamisen lisäksi oppilashuoltoryhmän toiminnan tärkeyttä. Tätä toimintaa terävöitämme seuraavaksi vastaamaan ohjauksen ja tuen tarpeeseen.

Opettajien on niinkään sitouduttava ohjaukseen ja annettava ohjausta omalla persoonallaan. Keskustelin koulumme apulaisrehtorin (äidinkielen opettaja) kanssa suunnitelmastani ja hän piti kokonaisuutta tavoittelemisen arvoisena. Erityistä painoa hän halusi asettaa opiskelun ohjaukselle. Elinikäisen oppimisen juuret pitäisi saada

juurtumaan jo nuorena. Hän kokee nykynuorten väheksyvän opiskelua ja näkee heidän hakevan tuloksia liian helposti tyytyn tasoan huonompiin tuloksiin.

Apulaisrehtori oli huolissaan myös nuorten näköalattomuudesta ura- ja koulutusvalinnassa. Hän oli positiivisesti yllätynyt siitä, että toisen asteen ammatilliset oppilaitokset ovat halukkaita vastaamaan peruskoulun huutoon tarjoamalla vierailuja ja vierailijoita jo kahdeksaluokkalaisille ammatinvalinnan tueksi. Tähän asti ohjaus on painottunut yhdeksännelle luokalle.

Erityisluokan opettaja, jonka oppilaita integroidaan paljon yleisopetuksen ryhmiin, pitää tärkeänä joustavaa yhteistyötä opettajakunnan kesken. Hänen mielestään tärkeämpää kuin papereiden kirjoittaminen, on luoda toimivat suhteet opettajien välillä ja hyvät suhteet vanhempiin. Puhuimme samasta asiasta eri kielillä.

Esittelen ohjaussuunnitelmani opettajakunnalle ja sen tilaisuuden tuloksia puran hankkeen arviointi –luvussa raportin lopussa.

2.3 Opinto-ohjaajan rooli ohjaavassa oppilaitoksessa

Ohjaus veloitetaan tätä nykyä keskeiseksi osaksi opetustyötä (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004). Ohjauksella uskotaan saatavan lisäarvoa opiskeluun, mutta ohjauksen vaikuttavuuden kannalta keskiöön nousee se, kuinka ohjaus saadaan integroitua osaksi koulun toimintaa (Väljærvi 2004). Henkilökohtaisen ohjauksen onnistumisen yksi ydinkohta on ohjattavan oma motivaatio ohjaukseen. Hänellä täytyy olla halu pohtia omaa oppimistaan ja kehittymistään. (Ojanen 2006.) Ohjaajan rooli oppilaitoksessa tulee olemaan samanlainen kuin henkilökohtaisessa ohjauksessa. Opettajakunta on motivoitava ohjauksen taakse - samoin oppilaitoksen johto.

Yksilön rooli työyhteisössä määräytyy monen seikan summana. Siihen vaikuttavat hänen henkilökohtaisten ominaisuuksien lisäksi hänen tehtävänsä työyhteisössä. Viime kädessä rooli muotoutuu vuorovaikutuksessa työyhteisön muiden jäsenien kanssa. Minä koen, että tällä hetkellä roolini oppilaitoksessa on kolmen suuntainen: ensinnäkin suunnittelen ja koordinoin - johdon tukemana - oppilaitoksen ohjausta, joka vielä tällä hetkellä koko koulun toimintana on hahmottoman kokonaisuus. Pyrin tekemään näkyväksi sitä ohjaustoimintaa, jota jo tehdään ja haluan tuoda uusia ulottuvuuksia ohjauksen toimintakenttään koulussamme. Toiseksi teen työtä sen eteen, että opettajat saavat eväitä ohjaukseen ja ohjaus istuu koulun arkeen luontevasti. Huomatessaan työn tuottavan tulosta opettajat lähtevät helpommin mukaan ohjaukseen. Kolmanneksi ohjaussuunnitelman luoneena vastaan ohjauskulttuurin luomisesta yhtenäiskouluun. Tässä kohdassa keskiöön nousee vaikuttaminen ohjauksen asemaan oppilaitoksessa. Tätä työtä teen vaikuttamalla ohjauksen asemaan ja hyväksyntään oppilaitoksen johdossa.

2.3.1 Suunnittelu ja koordinointi

Ohjaussuunnitelman valmistaminen on merkittävä osa ohjauksen juurruttamista oppilaitoksen toimintatavaksi. Ohjaussuunnitelmalla tulee olla koko opettajakunnan hyväksyntä, jos se halutaan saada aidosti toimivaksi osaksi koulun arkea. Tämä työ vaatii aikaa, kulttuuri ei muutu hetkessä. Muutos täytyy olla hallittua ja opinto-ohjaajalla on mahdollisuus kontrolloida ja viedä kehitystä eteenpäin. Opinto-ohjaaja

toimii tällöin hallinnollisesti suuntautuvana ohjaajana ja samalla muutosagenttina (Lairio, Puukari, Varis 1999).

Tutkimukset osoittavat, että ohjauksella voidaan nähdä olevan kolme haastetta edessään: oppilaan oman oppimisen ja elämän yksilöllisen kehittymisen arvostaminen käytännössä, kodin ja koulun välisen yhteistyön parantaminen sekä ennen kaikkea opettajan yksinäisen työn myytin murtaminen. Opettajan on aika murtaa käsitystä siitä, että tieto voidaan siirtää oppilaalle, jonka jälkeen hän tämän tiedon hallitsee ja opettaja arvioi oppilaan osaamista. Oppilaan tulee voida osallistua arviointiin omalla panoksellaan ja arvioida omaa kehittymistään paitsi opiskelijana myös kasvavana nuorena. Nuorten ollessa kysymyksessä tämä tarkoittaa luonnollisesti vanhempien mukaan ottamista nuoren kasvattamiseen. Kehityskeskustelut nuoren ja tämän huoltajien kanssa tulee ottaa osaksi ohjausta. Ongelmien ilmetessä opettajan on luovuttava yksinäisestä puurtamisesta ja opittava työn jakamisen taito. Ulkopuolinen puuttuminen ei loukkaa opettajan työtä. Moniammatillinen yhteistyö on tämän päivän mantra ongelmien ratkaisussa. (Ojanen 2006; Vuorinen, J. 2002.)

2.3.2 Opettajakunnan ohjaaminen

Ohjauksen saaminen keskeiseksi osaksi oppimis- ja työympäristöjen kehittämistä on hidas prosessi. Työyhteisön jäsenillä on oltava yhteinen näkemys ja tiedot toimintatavoista, työnjaosta, resurssoinnista ja hallinnosta. Samoin sekä opiskelijoilla että työntekijöillä on oltava tiedossa palvelujen saatavuuteen liittyvät asiat. Oman osansa muodostaa henkilöstölle annettava koulutus ja tuki ohjauksen toteuttamiseksi työyhteisössä. (Vuorinen & Sampson 2002.)

Opettajilla ei ole juurikaan ohjauskoulutusta. Tämän vuoksi lähtökohtana opettajien antamassa ohjauksessa tulee olla sellaisia toimintoja joita opettajat luontevasti osaavat ottaa haltuun. Opinto-ohjaaja koostaa yhdessä opettajien kanssa ikäluokille sopivat ohjauspalvelut ja vuosittaiset ohjaustapahtumat. Opettajien antama ohjaus painottuu oppilaan henkilökohtaiseen kohtaamiseen, vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön sekä opiskelun ohjaamiseen. Opettajan siis tulee olla tietoinen annettavista ohjauspalveluista ja niiden merkityksestä oppilaan opintopolun tukemisessa.

2.3.3 Ohjauksen asemaan vaikuttaminen oppilaitoksessa

Ohjaus on saanut uusissa perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa normimuotoisen velvoittavan tuen taakseen. Lähtökohtaisesti pakko ei ole koskaan ollut hedelmällinen kehityslähtökohta. Toisaalta koulumaailma on hyvin pitkälle säänneltyä toimintaa, joten myös opettajat ja erityisesti oppilaitoksen johto noudattavat annettuja normeja.

Parhaan tuloksen ohjauksen aseman parantamiseksi voi saada osallistumalla ohjausta antavien prosessien suunnitteluun, valmistamiseen ja toteutukseen. Perusopetuksen suunnitelman perusteet jakavat ohjauksen kolmeen osa-alueeseen: kasvun ja kehityksen tukemiseen, opiskelun ohjaukseen ja ura- ja ammatinvalinnan ohjaukseen. Kasvun ja kehityksen tukemisessa keskeisiä velvoittavia uudistuksia ovat oppilashuoltotyöryhmän toiminnan tehostaminen sekä kodin ja koulun välisen yhteistyön vahvistaminen. Osallistumalla työryhmän toiminnan suunnitteluun ja auttamalla kodin ja koulun välisen yhteistyön organisoinnissa opinto-ohjaaja saa ajettua ohjauksellisia elementtejä molempiin toimintoihin.

Opiskelun ohjauksessa korostuvat varhaisen puuttumisen merkitys sekä oppilaan itsearvioinnin kehittäminen. Varhaisen puuttumisen edellytyksiä voidaan parantaa yhteistyöllä ja työn jakamisella. Opettajien, erityisopettajien ja opinto-ohjaajan yhteistyön suunnittelulla saadaan aikaan näkyviä tuloksia, joiden uskon motivoivan opettajia kehittämään entisestään tätä ohjauksen osa-aluetta. Itsearvioinnin mukanaan tuoma oppilaan henkilökohtainen näkökulma auttaa opettajaa arvioinnissa, sillä hän saa tietää oppilaan sitoutuneisuuden, mielenkiinnon sekä mahdolliset ennakkokäsitykset oppiaineesta. Osaaminen ei ole vain tiedon vastaanottamista vaan se tulee myös käsitellä ja liittää omaan kokemusmaailmaan.

Ura- ja ammatinvalinnan ohjaus on pääsääntöisesti opinto-ohjaajan vastuulla oppilaitoksissa. Tämä ei yksin tuo onnea ja autuutta. Uutta väriä ohjaukseen tuo mukanaan opettajien osallistuminen oppilaitos- ja työpaikkavierailuihin heidän oman mielenkiintonsa mukaan. Tätä kautta oppilaat saavat oppitunneilla enemmän konkreettisia esimerkkejä kunakin hetkenä opiskeltavan oppiaineen merkityksestä tulevassa työelämässä.

3 HOLISTINEN OHJAUSMALLI

Oppilaan kasvun ja kehityksen monipuolinen tukeminen on perusopetuksen oppilaanohjauksen keskeinen tehtävä. Tähän kuuluu oppilaan ohjaaminen omien opiskeluvalmiuksien kehittämiseen ja sosiaaliseen kypsymiseen. Oppilaan tulee ohjauksen tuella pystyä kehittämään elämänsuunnittelun kannalta olennaisia tietoja ja taitoja. Keskiössä ovat opiskelua, arkielämää ja elämänuraa koskevien ratkaisujen tekeminen. (Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 2004.) Tämän kokonaisuuden hoitaminen vaatii moniammatillista yhteistyötä ja usean eri toimijan samanaikaista ohjausta. Kukin omalla osaamisalueellaan ohjausta hoitava antaa panoksensa nuoren ohjaukselle yhteistyössä ja neuvotellen muiden ohjausta hoitavien kanssa. Selkeät työnjaot ja jatkuva toiminnan arviointi pitävät ohjauksen ajantasaisena. Holistinen ohjausmalli edellyttää juuri tämän moniammatillisen ja usean eri asiantuntijan yhteistyön sujuvuuden pohdintaa (Kasurinen 2004).

Holistinen oppilaskeskeinen ohjausmalli jakaa ohjauksen käsittämään kolmea keskeistä ohjauksen aluetta: kasvun ja kehityksen tukeminen, opiskelun ohjaus ja uravalinnan ohjaus. Van Esbroeckin ja Wattsin (1998) luoman holistisen opiskelijakeskeisen ohjausmallin ajatuksena on, että ohjausta pitää porrastaa koska ohjattavien tarpeet ovat hyvin erilaisia. Ohjattava voi saada arkipäiväisissä, ns. helpoissa tilanteissa ohjausta omalla oppilaitoksellaan opettajaltaan. Kun vaatimukset kovenevat, tarvitaan jo edellä mainittuihin osa-alueisiin erikoistuva ohjaaja, esimerkiksi opinto-ohjaaja tai kouluterveydenhoitaja. Edelleen vaatimusten koveudessa voidaan tarpeen tullen käyttää oppilaitoksen ulkopuolisia ohjaustahoja.

Ohjaustahot on jaettu kolmeen osaan kunkin vastatessa omalta osaltaan ohjauksen järjestämisestä. Jako kolmeen tahoön pohjautuu paitsi siihen, että asiantuntijuuden tarpeen kasvaessa otetaan erikoistuneempia tahoja mukaan myös siihen, että opettajat on haluttu entistä enemmän mukaan ohjaustyöhön. Samalla korostetaan eri ohjaustahojen koordinoitua yhteistyötä. Kaiken ohjauksen keskiössä on ohjattava ja hänen sosiaalinen ryhmänsä. Näin ollen myös ohjattavan vanhemmat ovat tärkeä yhteistyötaho ohjauksessa. (van Esbroeck 1997.) Samoja piirteitä on tuotu mukaan myös opetussuunnitelmien perusteisiin. Perusteissa edellytetään, että kaikki opettajat ohjaavat oppilasta. Vanhemmille tulee tiedottaa asioista, joilla on merkitystä oppilaan kasvulle, oppimiselle ja tulevaisuudelle. Niinikään korostetaan yhteistyötä ohjauksen järjestämisessä. Työnjako ohjaajien kesken on määriteltävä. (Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 2004.)

Holistisen ohjausmallin ajatuksena on, että ohjauksen kolme osa-aluetta - kasvun ja kehityksen tukeminen, opiskelun ohjaus ja uravalinnan ohjaus – integroidaan yhdeksi kokonaisuudeksi, jonka keskiössä on oppilas sosiaalisessa ryhmässään. Ohjauksen kolme tahoja ajatellaan jakautuvan seuraavasti (van Esbroeck 1997):

- Ensimmäisen tahon muodostavat opettajat ja oppilaitoksen johto. Tämän ensimmäisen ohjaustahon keskeinen tehtävä on ongelmien ennalta ehkäisy. Uravalinnan ohjausta ja koulutustietoutta integroidaan osaksi oppiaineita. Erityistä tukea tarvitsevat oppilaat ohjataan opinto-ohjaajalle.
- Opinto-ohjaajat ovat mallin toinen ohjaustaho. Opinto-ohjaajat antavat yksilöllistä ura- ja ammatinvalinnanohjausta yhteistyössä sekä opettajien että ohjaukseen erikoistuneiden neuvontapalveluiden edustajien kanssa. Opinto-ohjaajille katsotaan tässä mallissa kuuluvan myös opettajien kouluttaminen ja motivoiminen ohjaustyöhön.

- Kolmannen ohjaustahon muodostavat ohjaukseen erikoistuneet oppilaitoksen ulkopuoliset asiantuntijat, jotka vastaavat niistä opiskelijoista, joilla on aivan erityisiä tarpeita.

Holistisen ohjausmallin sopivuutta peruskoulun ohjauksen malliksi voidaan tarkastella vertaamalla mallin ajatuksia opetussuunnitelman perusteiden vaatimuksiin. Opetussuunnitelman perusteet edellyttävät, että oppilaan vanhemmilla on mahdollisuus saada tietoa ohjauksen järjestämisen tavoista sekä opiskeluun, oppilashuoltoon ja tukipalveluihin liittyvistä asioista. Kuten edellä huomattiin, holistinen ohjausmalli painottaa nimenomaan vanhempien mukaan ottamista ohjausprosessiin.

Perusteissa edellytetään, että ohjaustoiminta muodostaa koko opetuksen ajan kestävän jatkumon, josta huolehditaan opettajien ja muiden ohjaustoimintaan osallistuvien kesken yhteistyössä. Holistinen ohjausmalli korostaa juuri ohjauksen osa-alueiden integrointia ja eri asiantuntijoiden yhteistyötä.

Perusteet korostavat ennaltaehkäisevän toiminnan lisäksi erityistä ohjausta niille oppilaille, jotka ovat vaarassa jäädä syrjään koulutuksesta ja työelämästä. Tätä seikkaa korostaa myös holistinen ohjausmalli painottaessaan ennaltaehkäisyä ja kolmannen tahon ohjausta erityistä tukea tarvitseville. Samoin holistisen ohjausmallin ajatuksena on, että kaikki ohjaavat tahot toimivat jatkuvassa yhteistyössä, jolloin ohjattavan ongelmat tulee huomatuiksi mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

4 OHJAUKSEN ULOTTUVUUDET

Ohjauksen ulottuvuuksien tarkastelu on keskeisessä asemassa juuri ohjausta suunniteltaessa. On tärkeää tietää ohjauksen suunnitteluun vaikuttavat yhteiskunnalliset tekijät. Tällöin muiden muassa ohjauksen lainsäädäntö ja resurssit on huomioitu jo suunnitteluvaiheessa. Ohjauksen aikajänteen tarkastelu puolestaan ottaa huomioon paitsi voimassa olevat aikataulukysymykset niin samalla tulee huomioiduksi ohjauksen vastuualueet ja työnjako. Laadukasta ohjausta voidaan antaa vain yhteistyössä eri tahojen kesken. Vastuu ja työnjako tuovat puolestaan mukanaan ohjaustoiminnan eri tehtävät ja erilaiset menetelmät ja välineet ohjauksen monipuolisen hoitamisen takeeksi. Ohjauksen ulottuvuuksia käsitellessäni huomioin lähtökohdat koulumme ohjaussuunnitelman rakentamiselle.

4.1 Yhteiskunnalliset ja rakenteelliset tekijät

Ohjaustoiminnan suunnittelun ensimmäinen ulottuvuus, *päätösten taustalla vaikuttavat tekijät*, määrittävät ohjaustyön toteuttamisen sekä laadulliset että määrälliset resurssit. OECD:n arvioidessa suomalaista ohjaustoimintaa, puutteiksi listattiin paikallisen päätöksenteon koordinoimattomuus sekä systemaattisten seurantajärjestelmien puuttuminen. (Kasurinen ja Vuorinen 2002.) Perusopetuksen suunnitelman perusteissa on ohjaukselle asetettuja tavoitteita ja määräyksiä tiukennettu ja ne on esitetty yksityiskohtaisemmin. Opetushallituksen vuonna 2003 käynnistämä Oppilaan- ja opinto-ohjauksen kehittämishanke lähti liikkeelle tavoitteenaan ohjauksen kehittäminen ja ennen kaikkea luodakseen välineitä ja malleja mm. ohjaustoiminnan arvioinnille, palveluiden kehittämiselle ja henkilökunnan kouluttamiselle. (Kasurinen 2004.) Turun seudulla toimivan alueellisen kehittämishankkeen tavoitteena on ”yleissivistävän koulutuksen ohjauksen ja nivelvaiheyhteistyön kehittäminen sekä opetussuunnitelmien määrittämien ohjaustehtävien toteuttamisessa tukeminen”. Piikkiön kunta ei ole mukana kehittämishankkeessa.

Kontekstuaalinen ulottuvuus sisältää kaikki ne konkreettiset päätökset jotka ohjaavat sekä kansallisella että paikallisella tasolla ohjauksen toteuttamista. Kansallisella tasolla opetussuunnitelman perusteet normittavat ohjauksen järjestämistä. Paikallistason päätöksentekoon vaikuttavat mm. kunnan koko ja oppilaitosten määrä. Työelämäyhteistyöhön vaikuttaa keskeisesti alueellinen elinkeinorakenne. Nivelvaiheen yhteistyö eri oppilaitosten välillä on erilaista Etelä-Suomen tiiviissä kasvukeskuksissa kuin pohjoisen harvaan asutuilla alueilla. (Kasurinen 2004.)

Piikkiössä toimii neljä vuosiluokkien 1-6 koulua sekä yksi vuosiluokkien 7-9 koulu. Kunnassa on asukkaita hieman yli kuusi tuhatta. Ohjausta annetaan erillisenä oppiaineena siihen kouluttautuneen ohjaajan organisoimana ainoastaan luokilla 7-9. Yhden koulun eduksi voi laskea päätöksenteon ja suunnittelun itsenäisyyden, mutta toisaalta vertailupohjaa ja yhteistyömahdollisuuksia ei ole saatavilla helposti.

Piikkiö sijaitsee noin 25 kilometrin etäisyydellä Turusta, joten työelämäyhteistyö on sujuvaa. Vielä lähempänä Turku on Kaarinan kaupunki, joka sekin tarjoaa mahdollisuuksia esimerkiksi työelämään tutustumiselle. Piikkiöstä oppilaiden vanhemmat käyvät myös työssä Turussa, joten käytettävissä on myös lähikontakteja eri alojen työpaikkoihin.

Piikkiön kunnassa on peruskoulujen lisäksi yksityisen yhteisön ylläpitämä kristillinen koulu ja lukio sekä Varsinais-Suomen maaseutuoppilaitoksen Tuorlan yksikkö. Oppilaat suuntautuvat pääsääntöisesti lukio-opintoihin Kaarinan ja Turkuun ja ammatillisen koulutuksen valinneet löytävät itsensä etupäässä Turusta. Kontaktit ja nivelvaiheen hoitaminen niinkin isossa kaupungissa kuin Turussa perustuvat paljolti henkilökohtaisten kontaktien varaan. Toki yhteistyö Piikkiö-Kaarina –akselillakin voisi olla organisoidumpaa. Nivelvaiheyhteistyö kahden naapurikunnan välillä voisi poikia myös yhteistyötä peruskoulujen kesken.

Systeeminen ulottuvuus tarkoittaa sitä konkreettista ympäristöä, jossa ohjausta toteutetaan. Ohjaustoimintaa tulee puntaroida koko koulun tasolla ja luoda oppilaitokselle ohjaava kulttuuri myös opetukseen. Ohjausta suunniteltaessa tulee ottaa huomioon henkilöstön koulutus ja mahdollisuudet toimia uudenaikaisessa ympäristössä. Oppilaan näkökulmasta on kiinnitettävä huomiota opetukseen joustavaan järjestämiseen henkilökohtaiset vaatimukset huomioon ottaen. Opetussuunnitelma pitää rakentaa niin, että se tukee kokonaisvaltaisesti opiskeluprosessia. Opetusjärjestelyin mahdollistetaan ohjausmenetelmien käyttö ja samalla luodaan ohjaajille mahdollisuudet ohjaavaan toimintaan. (Kasurinen 2004.)

Koulumme opetussuunnitelma on uusittu vastaamaan opetussuunnitelman perusteita vuodelta 2004. Koulullamme ei ole ollut ohjaavaa kulttuuria eikä opettajilla ole kokemusta ohjauksesta. Toisaalta kaikki opettajat ovat muodollisesti päteviä opettajia. Koulun johto on mukana ajatuksessa luoda koulustamme ohjaava oppilaitos ja koulumme ohjaussuunnitelma tullaan hyväksyttämään kunnallisessa päätöksenteossa lautakuntatasolla, jolloin se saa myös velvoittavan tuen taakseen. Tarkoituksena on luoda ohjaussuunnitelma myös niin, että opettajien vastustus olisi mahdollisimman pientä. Lähtökohtaisesti aloitan toiminnan suunnittelun niin, että otan pohjaksi opettajien ohjauksellisia tehtäviä, joita he jo hoitavat. Tehtäville annetaan vain uusi nimi – ohjaus. Kohtuullisen hyvistä lähtökohdista huolimatta systeemin saaminen ohjaukselliseksi on kehittämishankkeeni haasteellisin tehtävä. Eniten painetta kohdistuu henkilöstön motivoimiseen ja sitouttamiseen.

Kehittämishankkeessani en puutu edellä esitettyihin yhteiskunnallisiin ja rakenteellisiin ulottuvuuksiin. Tämä ei tarkoita sitä, että niiden merkitystä haluaisin vähätellä, päinvastoin. Nämä ohjauksen ulottuvuudet ovat olemassa ja luovat puitteet ohjauksen järjestämiselle. Tässä vaiheessa ohjaussuunnitelma luodaan olemassa olevien säännösten ja määräysten mukaan. Yhteiskunnallisen vaikuttamisen ja ohjauksen arvostuksen nostamisen aika tulee kenties myöhemmin.

4.2 Ajan, työnjaon ja vastuun määrittäminen

Aikaulottuvuus sisältää kaksi keskeistä asiaa: opintojen luonnolliset nivelvaiheet ja oppilaan yksilöllinen polku opintojen sisällä. Oppilaalla on peruskoulun aikana kolme selkeää nivelvaihetta. Ensimmäinen tulee vastaan koulua aloitettaessa, seuraava siirryttäessä kuudennelta seitsemännelle luokalle ja kolmas peruskoulun päättyessä ja opintojen jatkuessa toisella asteella. Nivelvaiheen ohjausjärjestelyt on rakennettava niin, että ohjaajasta riippumatta ne voidaan toteuttaa. (Kasurinen 2004.)

Koulun aloitusvaiheessa on tärkeää että esimerkiksi oppimisen esteet on kartoitettu ja opetusjärjestelyt ovat oppilaalle sopivia alusta lähtien. Nykyisin esikoulusta siirrytään ensimmäiselle luokalle joten tietoa on olemassa. Siirryttäessä

kuudennelta seitsemännelle luokalle erityisesti oppimisvaikeuksisten oppilaiden siirtymä tulee olla tuettua. Tämä edellyttää usein sekä moniammatillista että kodin ja koulun välistä yhteistyötä. (Kasurinen 2004.) Monilla oppilailla on edessään sekä koulun että opettajakunnan vaihto, ja tiedon siirtyminen uusista puitteista helpottaa oppilaan valmistautumista uuteen kouluvuoteen (Pietarinen 1999). Perusopetuksen päättäminen ja siirtyminen toiselle asteelle edellyttää runsaasti etukäteistietoa uusista oppilaitoksista. Valmistumista tähän siirtymään tulee ohjata koko perusopetuksen ajan. Oppilaiden tulee saada tutustua erilaisiin ammatteihin ja uusien oppilaitosten opiskeluvaihtoehtoihin. Myös uuden oppilaitoksen edellyttämien valintojen tekemistä tulee ohjata. Erityisen tuen tarpeessa olevat saattavat tarvita lisäaikaa tähän siirtymään. Samoin tämä siirtymä edellyttää moniammatillista yhteistyötä ja ohjaus tulee rakentaa niin, että se toimii henkilöistä riippumatta. (Lappalainen 2001.)

Piikkiössä ensimmäinen nivelvaihe on siirtyminen päiväkodista kouluun. Yhtenäiskoulun ensimmäisen luokan opettajat tapaavat lastentarhan opettajat keväällä ja tulevat ensiluokkalaiset käydään läpi, niin että luokanopettajat saavat tutustua uusiin oppilaisihinsa etukäteen. Samoin vanhemmille annetaan mahdollisuus vaikuttaa ja tutustua koulunkäyntiin sekä kyselyn avulla että keväällä järjestettävällä vanhempainillalla. Erityislastentarhan opettaja on etukäteen haravoinut erityistä tukea tarvitsevat lapset koulun tietoon.

Toinen nivelvaihe kuudennelta seitsemännelle luokalle hoidetaan koulussamme hyvin. Oppilaiden vastaanottamisessa ja ryhmien suunnittelussa ovat mukana sekä kuudennen luokan opettajat, oppilaanohjaaja, erityisopettajat, psykologi että kouluterveydenhoitaja. Kuudesluokkalaiset saavat tutustua kouluun ja heille kerrotaan uusista asioista uudessa koulussa. Vertaisryhmäohjausta he saavat koulumme tukioppilailta, jotka on koulutettu tehtävänsä. Vanhemmille järjestetään vanhempainillat sekä kuudennen luokan keväällä että heti seitsemännen luokan syksyllä.

Kolmas nivelvaihe on haastavin. Etukäteisinformaation jakaminen on helppoa ja oppilaillamme on hyvät mahdollisuudet tutustua eri oppilaitosvaihtoehtoihin myös ihan käytännössä. Oppilaitokset ovat lähellä ja ohjauksella on resursseja kuljettaa oppilaita vierailuilla. Myös vastaanottavilla oppilaitoksilla on järjestelmiä tutustuttaa mahdollisia koulutulokkaita opinahjoihinsa. Eniten parannettavaa löytyy saattaen siirtämisestä. Meillä ei ole selkeää suunnitelmaa ja mallia siitä kuinka yksittäisiä oppilaita koskevia tietoja siirtyy toiselle asteelle. Myös opintonsa heti uudessa oppilaitoksessa keskeyttävät ovat kunnassamme satunnaisen ohjauksen varassa. Tämä johtuu nimenomaan tiedon puutteesta, ei resurssien vähäisyydestä.

Opintopolku oppilaitoksen sisällä muodostuu myös eri vaiheista joihin liittyy erilaisia ohjausta vaativia elementtejä. Näitä vaiheita ovat mm. opintoihin valintavaihe, opintojen aloitus, opintojen kulku ja opintojen päättäminen. Vaikka oppilaitakin edellytetään aina enenevässä määrin omaa vastuuta opinnoissa etenemisessä ja ohjauksella tätä pyritään edistämään, on tärkeää luoda seurantamenetelmiä opintojen etenemisen seurantaan ja ongelmien havaitsemiseen tarpeeksi ajoissa. (Lerikkanen 2002 ja Mehtäläinen 2003.)

Ensimmäisen luokan opettajat jakavat tulevat koululaiset ryhmiin ja luonnollisesti vastaavat oppilaiden ohjauksesta kokonaisvaltaisesti heti opintojen alusta lähtien. Peruskoulun luokilla 1-6 vanhemmille tarjotaan mahdollisuus tavata luokanopettajaa vanhempainvarteissa sekä keväisin koululla järjestettävän ”yhtä köyttä” –viikon aikana, jolloin vanhemmillä on mahdollisuus tavata myös muita lasta opettavia opettajia. Luokan opettajalla on velvollisuus ainakin kerran lukuvuoden aikana järjestää

vanhempainilta luokkansa vanhemmille. Ohjauksen päävastuu luokilla 1-6 on siis luokanopettajalla.

Lukuvuoden alkaessa 7. luokalla oppilaat saavat heti luokkamuotoista ohjausta oppilaanohjaajalta. Uuden koulun uudet haasteet ja tavat kerrotaan ja tässä prosessissa on mukana myös luokanvalvoja. Opintojen kulun seuraamisessa koulussamme on parantamisen varaa. Liian usein heikko oppilas, varsinkin jos hän ei aiheuta häiriötä, jää liian pitkäksi aikaa vaille tarpeellista tukea. Tämä liittyy ihan yksinkertaisiin seikkoihin kuten tukiopetuksen antamiseen. Koulussamme toimii toista vuotta kolmen erityisopettajan tiimi, ja asioihin ollaan jo puuttumassa vahvalla kädellä. Opintojen päättämisenvaiheessa korostuvat motivoinnin ja vastuunottamisen elementit. Tässä kohdassa muun muassa erityisen tuen avulla, nopeammalla puuttumisella ja vastuuttamisella olemme hyvällä tolalla. Esimerkiksi kynnyksellä ottaa yhteyttä kotiin ongelmien ilmetessä on pieni.

Työnjaollinen ulottuvuus muodostuu holistisen ohjausmallin kolmesta osaluokasta: kasvun ja kehityksen tuki, opiskelun ohjaus sekä uravalinnan ohjaaminen. Näiden välillä täytyy vallita selkeä työnjako. Työnjako riippuu henkilöstön määrästä ja oppilaitoksen koosta. Mallissa tulee huomioida myös yhteistyö koulun ulkopuolisten edustajien kanssa. (Kasurinen 2004.)

Vastuu-ulottuvuus liittyy ohjausta antavien tahojen työnjakoon. Eri tehtävistä vastaavat henkilöt tulee nimetä ja heidän tehtäväkenttänsä määrätä tarkasti. Toiminta järjestelmän sisällä helpottuu näin huomattavasti. Samoin jos eteen tulee asia, jota ei pysty hoitamaan, on ohjausta antavan henkilön helpompi hoitaa asia sellaiselle taholle, joka pystyy sen hoitamaan. Tärkeintä on, että oppilas ei jää tuetta missään tilanteessa. (Kasurinen 2004.)

Työnjaolliset asiat eivät ole koulumme luokilla 7-9 vahvoilla kantimilla. Kaikki tekevät kaikkea eikä vastuista ole selkeyttä. Henkilöstön määrä ja koulumme koko olisivat ihanteellisia selkeän työnjaon aikaansaamiseksi. Ainoana selkeänä ja omana kokonaisuutena erottuu jo tässä vaiheessa uravalinnan ohjaus, joka on selkeästi keskittynyt oppilaanohjaajalle. Esimerkiksi oppilashuoltoryhmässä käydään jatkuva keskustelua siitä, kuka hoitaa mitä. Selkeä malli ja vastuualueet puuttuvat.

Luokilla 1-6 työnjako on selkeämmin määritettävissä sillä luokanopettajalla on kokonaisvastuu oppilaidensa menestymisestä. Tarpeen mukaan erilaisten tukitoimien avulla työnjakoa ja vastuita voidaan jakaa. Oppilashuoltoryhmä, johon kuuluu luokanopettajan lisäksi rehtori, terveydenhoitaja, erityisopettaja ja tarvittaessa psykologi, puuttuu oppilaan ohjaukseen silloin kun luokanopettaja tarvitsee moniammatillista tukea nuoren asioissa.

4.3 Sisältöjen ja menetelmien suunnittelu

Sisällöllinen ulottuvuus tarkoittaa kaikkea sitä ohjauksellista toimintaa, jota oppilaitoksessa harjoitetaan. Sisältöjä on hyvä miettiä opintojen eri vaiheiden mukaan. Aloitustavassa tutustutaan uuteen fyysiseen ympäristöön ja opetellaan uuden oppilaitoksen tavat ja säännöt. Samoin aloitustavaseen kuuluu ryhmäytyminen uusiin opiskeluryhmiin. Aloitustavassa tehdään usein henkilökohtainen suunnitelma opintojen etenemisestä. Opintojen aikana oppilaan tulee oppia hankkimaan tietoa seuraavista koulutusvaihtoehdoista, työelämästä ja erilaisista ammanteista. Ohjauksen

tulee turvata opintojen sujuva eteneminen, sitoutumista opintoihin tulee kannustaa, ongelmat tulee havaita ajoissa ja niihin on puututtava välittömästi. (Kasurinen 2004.)

Yhtenäiskoulussa tulevat ensiluokkalaiset pääsevät tutustumaan kouluun jo keväällä, mutta esimerkiksi ryhmäyttäminen näin pienillä jää luonnollisesti syksyyn. Samoin koulun säännöt tulevat tutuiksi käytännön arjessa koulun alettua. Paino onkin vanhempien kanssa tehtävällä yhteistyöllä, kun kysymys on koulun aloittavista lapsista. Heillä on paljon uutta opittavaa, vaikkakin esiopetuksessa tehdään iso työ koulun aloituksen keventämiseksi.

Seitsemännelle luokalle siirryttäessä tutustuttaminen uuteen koulurakennukseen ja sen sääntöihin hoituu oppilaanohjaajan, luokanvalvojan ja opettajien yhteistyöllä, toki tällä hetkellä ilman selkeää työnjakoa. Ryhmäyttämiseen kiinnitämme huomiota ja tilanne paranee kaiken aikaa. Yhteistyötä tehdään mm. erityisnuorisotyöntekijän ja tukioppilaiden kanssa. Koulussamme ei tehdä henkilökohtaista suunnitelmaa opintojen etenemisestä. Tämä johtuu osittain peruskoulun luonteesta; paljon on määrätty etukäteen. Valinnaisainevalinnoissa kuitenkin etukäteisinformaation jakaminen ja valintoihin ohjaaminen on hoidettu monipuolisesti niin että vanhemmatkin on otettu mukaan prosessiin. Tiedon hankkiminen ja saaminen jatkokoulutusvaihtoehdoista sekä ohjauksen saaminen näihin tilanteisiin on riittävää.

Menetelmällinen ulottuvuus kattaa kaikkien ohjausmuotojen käytön tarkoituksen mukaisella tavalla. Oppilaitoksen rakenteet ja opetusjärjestelyt tulee luoda niin, että voidaan joustavasti käyttää erilaisia ohjausmenetelmiä. Menetelminä tulee käsittää niin suuret kuin pienet ryhmät sekä henkilökohtainen ohjaus. Menetelmiin voidaan lukea erilaiset sähköiset (ja myös ”manuaaliset”) viestintäjärjestelmät, tiedotuskanavat kuten esimerkiksi koulun kotisivut ja mahdolliset esitteet ym. tiedotusmateriaali. Myös koulun hallinto-ohjelmat tulisi asettaa palvelemaan ohjaavaa oppilaitosta. (Kasurinen 2004.)

Yhtenäiskoululla on käytössä kaiken kokoisten ryhmien ohjaaminen aina ikäluokkaa koskevista vanhempainilloista henkilökohtaiseen ohjaukseen. Kokonaisuutta on mietitty niin, että eri ohjausmenetelmät sopivat eri ikäisille ja eri tilanteisiin hyvin. Vuosiluokilla 7-9 koulumme on juuri ottanut käyttöön sähköisen poissaolojärjestelmän, jonka avulla myös vanhemmat saavat tarkempaa tietoa lapsensa poissaoloista. Samaan järjestelmään on liitetty mahdollisuus kommentoida esimerkiksi oppituntien kulkua henkilökohtaisella tasolla. Järjestelmään on mahdollista liittää myös erilaisia tiedotusosioita sekä hallinnon ja opettajien että oppilaitoksen ja kodin välille. Tämän ulottaminen palvelemaan myös vuosiluokkien 1-6 oppilaiden vanhempia ei ole ollut ajankohtainen.

Ulottuvuuksien tarkastelussa pitää ottaa huomioon koulun konteksti toimia, koulutuksen tavoite, henkilöstön määrä ja koulutustaso sekä yhteistyömahdollisuudet eri toimijoiden välillä.

5 YHTENÄISKOULUN OHJAUSSUUNNITELMA

Yhtenäiskoulun ohjaussuunnitelma rakentui eri opettajien kanssa käytyjen keskustelujen jälkeen. Ohjaussuunnitelmaa varten kävin keskusteluja rehtorien (luokat 1-6 ja 7-9), luokkien 7-9 apulaisrehtorin, luokanopettajan, kahden erityisluokanopettajan, kouluterveydenhoitajan, koulupsykologin ja erityisnuorisotyöntekijän kanssa.

Ohjaussuunnitelma sisältää neljä osiota. Luvussa 5.1 holistinen malli ryhmittää ohjauksen osa-alueet ja ohjaajat ohjauksen kolmella eri tasolla. Holistisen mallin yhteydessä otetaan kantaa myös ohjauksen ulottuvuuksista kahteen rakenteelliseen ulottuvuuteen, kontekstuaaliseen ja systeemiseen ulottuvuuteen. Luvussa 5.2 kuvataan tarkemmat tavoitteet ohjauksen osa-alueille. Nämä osa-alueet muodostavat ohjauksen periaatteet. Samassa yhteydessä määrätään ohjauksen työnjako ja eri ohjausta antavien tahojen tehtävät. Ohjauksen työnjaollinen ja vastuu-ulottuvuus saavat sisällön. Luku 5.3 esittää ohjauksen vuosisuunnitelman rungon. Tähän vuosisuunnitelmaan on merkitty, seitsemännen luokan henkilökohtaista ohjausta lukuun ottamatta, ainoastaan ne ohjaukselliset elementit, jotka koskevat suurempaa kokonaisuutta ohjauksessa. Yleisimmin tämä tarkoittaa koko ikäluokkaa koskevaa teemaa. Ohjauksen aikaulottuvuus tulee tässä käsiteltyä. Luvussa 5.4 otetaan kantaa ohjaustoiminnan sisältöihin ja menetelmiin.

5.1 Holistinen malli yhtenäiskoulun ohjauksessa

Holistinen oppilaskeskeinen ohjausmalli jakaa ohjauksen kolmeen osa-alueeseen: kasvun ja kehityksen tukemiseen, opiskelun ohjaukseen ja uravalinnan ohjaukseen.

Yhtenäiskoulun ohjaussuunnitelmaan holistinen malli istuu seuraavasti: **ensimmäisellä tasolla** ohjauksesta vastaavat oppilaitoksen johto, (aineen)opettajat sekä erikseen omalla määrätyllä toiminnallaan luokanopettajat ja luokanvalvojat. **Toisen tason** ohjauksesta vastaavat yhteistyössä edellisten kanssa oppilaanohjaaja, erityisopettajat, kouluterveydenhoitaja ja koulupsykologi. **Kolmannen tason** ohjauksessa mukana ovat edellisten lisäksi ja heidän kanssaan yhteistyössä mm. erityisnuorisotyöntekijä, kunnan sosiaalityöntekijät, mahdollisesti ammatinvalinnan psykologi ja muut tarvittavat asiantuntijat. Ohjauksen tasot toimivat koko ajan yhteistyössä toistensa kanssa. Näin toteutuu tavoite siitä, että ohjaus on koko koulun opettajakunnan tehtävä.

Taulukossa 1 ohjauksen osa-alueille on ja ohjaustahoille on annettu toimijat. Vastuut ja tehtävänjaot määritellään tarkemmin luvussa 5.2. Oppilaitosjohtoa ei sisällytetä taulukkoon, mutta se toimii ohjauksen ensimmäisellä tasolla huolehtien ja vastaten siitä, että malli kokonaisuudessaan voi toteutua. Kaikkea ohjausta toteutetaan yhteistyössä oppilaan vanhempien kanssa.

Kasvun ja kehityksen tukeminen tarkoittaa oppilaan persoonallisen kasvun, kehityksen ja osallisuuden tukemista. Osa-alueeseen voidaan liittää myös kouluterveydenhuoltoon kuuluvia seikkoja, kuten henkilökohtaista terveysneuvontaa. Kouluterveydenhuolto on kuitenkin koulun toimintaan kuuluva oma osa-alueensa. **Opiskelun ohjaukseen** kuuluu oppimaan oppimisen taidot, oppimisen valmiudet sekä opintoihin liittyvien ongelmien ennaltaehkäisy. Opiskelun ohjauksen yhtenä keskeisenä alueena on myös itsearvioinnin tukeminen. **Ammatin ja uravalinnan ohjauksella**

tarkoitetaan sekä koulun arjessa tapahtuvia valintatilanteita että perusopetuksen jälkeiseen toisen asteen koulutukseen liittyviä ammatinvalinta- ja koulutusmahdollisuuksia. Ohjauksen eri osa-alueiden tavoitteet on listattu taulukossa 2.

TAULUKKO 1 Ohjauksen osa-alueet ja eri tasojen ohjaajat

osa-alueet / tasot	Kasvun ja kehityksen tukeminen	Opiskelun ohjaus	Ammatin ja uravalinnan ohjaus
ohjauksen 1. taso	opettajat oman oppiaineensa yhteydessä, luokanopettajat ja luokanvalvojat	(aineen)opettajat oman oppineensa yhteydessä	opettajat oman aineensa opetukseen kokonaisuuksia työelämän vaatimuksista ja mahdollisuuksista
ohjauksen 2. taso	oppilashuoltoryhmä (OHR) yhteistyössä opettajien vanhempien kanssa	erityisopettajat ja oppilaanohjaaja yhdessä opettajien kanssa	oppilaanohjaaja ja sidosryhmät (opettajat, toisen asteen opinto-ohjaajat, elinkeinoelämä)
ohjauksen 3. taso	erityisasiantuntijat yhteistyössä OHR:n kanssa, mm. sosiaalityöntekijä, erityisnuorisotyöntekijä, poliisi ja seurakunta	koulupsykologi yhdessä opettajien, erityisopettajien ja oppilaanohjaajan kanssa	oppilaanohjaaja yhdessä erityisnuorisotyöntekijän sekä työelämän että toisen asteen oppilaitosten edustajien kanssa

5.2 Ohjaustoiminnan periaatteet ja työnjako yhtenäiskoulussa

Oppilaanohjauksen tehtävänä on tukea oppilaan kasvua ja kehitystä siten, että oppilas kykenee edistämään opiskeluvalmiuksiaan ja sosiaalista kypsymistään sekä kehittämään elämänsuunnittelun kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja. Ohjauksen tuella oppilas tekee omiin kykyihinsä ja kiinnostuksiinsa perustuvia opiskelua, koulutusta, arkielämää ja elämänuraa koskevia ratkaisuja. Oppilaanohjauksen tarkoituksena on edistää koulutyön tuloksellisuutta, lisätä hyvinvointia koulussa sekä ehkäistä syrjäytymistä. Sen avulla edistetään myös koulutuksellista, etnistä ja sukupuolten välistä tasa-arvoa. Nämä tehtävät tiivistyvät ohjaustoiminnan periaatteina ohjauksen kolmessa osa-alueessa (taulukko 2).

Oppilaan turvallista siirtymistä opintopolun nivelvaiheissa tuetaan luokanopettajien, aineenopettajien, oppilaanohjaajien ja toisen asteen opinto-ohjaajien välisellä yhteistyöllä. Tässä työssä peruskoulun oppilaanohjaajalla on keskeinen koordinoitavastuu. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet vaativat, että työnjako eri ohjausta antavien toimijoiden kesken tulee määritellä opetussuunnitelmassa. Yhtenäiskoulussa ohjauksen toimijoina käsitellään rehtoria, luokanopettajaa, luokanvalvojaa, oppilaanohjaajaa, aineenopettajaa sekä erityisopettajaa. Lisäksi ohjauksesta huolehtivat koulussa kouluterveydenhoitaja sekä koulupsykologi. Ohjaukseen osallistuu koulussamme myös erityisnuorisotyöntekijä. Kouluterveydenhoitajan, koulupsykologin ja erityisnuorisotyöntekijän osalta on mainittava, että he eivät ole koulun henkilökuntaa ja heidän osallistumisensa ohjaukseen on muodostunut käytännöksi, mutta velvoitteita heidän toiminnalleen ei voida tässä yhteydessä asettaa.

TAULUKKO 2 Ohjaustoiminnan periaatteet

Ohjauksen osa-alueet	Tavoitteet
Kasvun ja kehityksen tukeminen	<p>Oppilas</p> <ul style="list-style-type: none"> • oppii itsenäisyyteen, vastuullisuuteen ja itsetuntemukseen • oppii yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja • oppii kehittämään päätöksentekotaitojaan sekä toteuttamaan ja arvioimaan tulevaisuudensuunnitelmiaan • oppii hankkimaan tietoja yhteiskunnasta, työelämästä ja yrittäjyydestä sekä kasvamaan monikulttuurisuuteen ja kansainvälisyyteen
Ammatin ja uravalinnan ohjaus	<p>Oppilas</p> <ul style="list-style-type: none"> • saa tukea ja ohjausta koulutuksen eri nivelvaiheissa perusopetuksen sisällä ja perusopetuksen päättövaiheessa • saa tukea ja ohjausta ammatillisessa suuntautumisessa, myös sukupuolirajat ylittävissä oppiaine-, koulutus- ja ammatinvalinnoissa • oppii etsimään tietoja ja hankkimaan taitoja opiskelua, tulevaisuutta sekä elämää koskevia suunnitelmia ja valintoja varten käyttäen myös tieto- ja viestintäteknologian tarjoamia mahdollisuuksia
Opiskelun ohjaus	<p>Oppilas</p> <ul style="list-style-type: none"> • oppii tuntemaan erilaiset oppimistyyliä ja hyödyntämään tätä tietoa omassa opiskelussaan kehittämällä itselleen parhaiten soveltuvat opiskelukäytännöt • oppii kehittämään opiskelutaitojaan ja oman toiminnan arviointitaitojaan • oppii kehittämään oppimisvalmiuksiaan ja tunnistamaan oppimisvaikeuksiaan sekä etsimään apua ongelmatilanteissa

Luokanopettaja (luokat 1-6) toimii luokkansa lähiohjaajana ja ryhmäytäjänä korostaen oppilaan sosiaalista kasvua ryhmän jäsenenä. Hän opastaa oppilasta koulun käytäntöihin ja on oppilaan henkilökohtaisena tukena erityisesti opintojen alkutaipaleella. Hän vastaa oppilaan opiskelutaitojen ja -tekniikan kehittamisestä, niin että oppilas oppisi käyttämään erilaisia työtapoja monipuolisesti ja hankkimaan tietoja eri lähteistä. Luokanopettaja seuraa oman luokkansa oppilaiden opintojen edistymistä, koulunkäynnin säännöllisyyttä ja käyttäytymistä ja ohjaa oppilaitaan henkilökohtaisesti suhtautumaan vastuullisesti koulutyöhön ja tehtäviin. Oppilalle annetaan tukea itsearvioinnin kehittymisessä. Luokanopettaja osallistuu oppilashuoltoryhmän tapaamisiin, kun käsitellään valvontaluokkaa tai valvontaluokan oppilasta. Opettaja pitää yhteyttä oppilaiden vanhempiin ja kutsuu koolle luokan vanhempainillat koulun yhteisten käytänteiden mukaisesti.

Luokanopettajan henkilökohtainen ohjaustyö painottuu luokilla 1-2 selkeästi opiskelun ohjaukseen. Samalla lapsi oppii toimimaan omassa ryhmässään ottaen toiset huomioon. Kaikki koulun yhteinen toiminta, kuten välitunnit, ruokailut, juhlat ja muut tapahtumat toimivat sosiaalisen kasvun ohjaustilanteina. Koko koulun henkilökunnan tulee kiinnittää huomiota yhdessä toimimisen ja toisten huomioon ottamisen ohjaamiseen.

Luokilla 3-6 on ohjauksessa otettava huomioon henkilökohtaisen ohjauksen tarve erilaisissa valintatilanteissa joko oppilaitoksen sisällä tai koulutuksen nivelvaiheessa. Vanhemmat ottavat usein vastuun oppilaan valinnoista, mutta on tärkeää ohjata lapsi ymmärtämään valintojensa seurauksia. Kolmannelta luokalta lähtien tutustutaan

ammatteihin ja työelämään, jotta lapset oppivat tulkitsemaan ympäristöään ja ymmärtämään koulutuksen merkityksen elämässä. Samalla he oppivat arvostamaan työntekoa ja tutustuvat erilaisiin lahjakkuuden muotoihin.

Luokanvalvoja (luokat 7-9) toimii luokkansa lähiohjaajana ja on mukana valvontaluokkansa ryhmyttämisessä yhdessä tukioppilastoiminnasta vastaavan opettajan kanssa. Ryhmään kuulumisen ja ryhmässä toimiminen on uusien haasteiden edessä kahdestakin syystä: nuoret ovat murrosiässä jolloin heidän itsetuntemuksensa muokkautuu erityisen paljon vertaamalla itseään muihin. Oppilaat ovat myös juuri jättäneet mahdollisesti kuusi vuotta kestäneen ryhmän ja ovat uuden tilanteen edessä. Uusi ryhmä tuo mukanaan väistämättä myös roolijakoa. Luokanvalvojan on tärkeää tunnistaa ja seurata tämän prosessin kulkua luokassaan. Hän opastaa koulun käytänteisiin ja vastuuttaa oppilaitaan toimimaan yhteisten pelisääntöjen mukaan. Luokanvalvoja antaa oppilailleen ryhmäohjausta luokanvalvojan tunneilla, jolloin on paikallaan harjoitella yhteisten asioiden käsittelyä sekä myös henkilökohtaista ohjausta. Luokanvalvoja seuraa oman luokkansa oppilaiden opintojen edistymistä yhdessä oppilaan kanssa arvioiden ja osallistuu oppilashuoltoryhmän tapaamisiin, kun käsitellään valvontaluokkaa. Hän osallistuu vanhempainiltoihin koulun yhteisten käytänteiden mukaisesti. Luokanvalvoja pitää yhteyttä oppilaiden vanhempiin ja tarjoaa vanhemmille mahdollisuuden tavata luokanvalvojaa ns. vanhempainvartin muodossa. Yhteistyö kodin kanssa on ensiarvoisen tärkeää ja yksi holistisen ohjausmallin keskeinen elementti. Vanhempien ja opettajan on toimittava yhteistyössä oppilaan asioiden hoidossa. Tämä korostuu erityisesti ongelmatilanteissa, jolloin nuoren on tärkeää huomata että hänen kasvustaan vastuussa olevat ihmiset puhaltavat yhteen hiileen ja kannustavat nuorta toimimaan oikein ja yhteisten pelisääntöjen mukaan.

Aineenopettaja ohjaa oppilaita oppimaan oppimisessa omassa aineessaan. Hän selvittää oman oppiaineensa tavoitteet, sisällöt ja arvioinnin sekä ohjaa oppilasta itsearviointiin. Nuoren on viimeistään tässä vaiheessa tärkeää ymmärtää työntöön merkitys. Murrosiässä kolisee usein myös ihmissuhteissa ja aineenopettajilla on vastuu siitä, että nuori kokee tulevaisuutensa kuulluksi, ymmärtää miksi rajoja asetetaan ja hyväksyy yhdessä asetettujen sääntöjen olemassaolon. Vuosiluokilla 7-9 oppilaita voidaan myös kasvattaa pitkäjänteisempään työskentelyyn ja (osa)tavoitteiden asettamiseen omassa työssään. Aineenopettaja huolehtii siitä, että erityistä tukea tarvitseva oppilas saa tukiopetusta ja ohjataan tarvittaessa erityisopetukseen. Oppilaille on kuitenkin korostettava sitä, että oma työ on aina keskiössä ja ulkopuolinen puuttuminen on vain ohjausta ja tukea, ei toisen puolesta tekemistä tai tavoitteiden laskua. Aineenopettaja sisällyttää oman aineensa opetukseen liittyviä kokonaisuuksia työelämän vaatimuksista ja mahdollisuuksista ja kertoo yhteistyössä oppilaanohjaajan kanssa oman oppiaineensa jatko-opintomahdollisuuksista. Oppilas oppii arvostamaan koulunkäyntiä aivan toisella tavalla, kun hän pystyy liittämään opiskeltavat asiat työelämän vaatimuksiin. Opettaja osallistuu tarvittaessa opintokäynteihin oppilaitoksissa ja työpaikoilla sekä on mukana vanhempainilloissa koulun suunnitelman mukaisesti.

Erityisluokanopettaja vastaa kokonaisvaltaisesti erityisluokan ohjauksesta luokanopettajan ja luokanvalvojan tavoin. Hän ohjaa oppilaitaan yhteistyössä aineenopettajien, oppilaanohjaajan ja oppilashuoltoryhmän kanssa. Erityisluokanopettaja vastaa HOJKS:in laatimisesta oppilailleen. Erityistä tukea tarvitsevien nuorten kanssa työskenteleminen vaatii kaikilla ohjauksen osa-alueilla huomattavaa herkkyyttä oppilaan kokonaisvaltaisen kehityksen tukena. Moni asia vaatii useita toistoja ja tietyt prosessit, kuten ammatinvalinta, vaatii enemmän aikaa ja huomiota. Nuoren itsetunto saattaa olla heikko ja vanhempienkin käsitykset lapsestaan

voivat olla alakantissa, joten erityisopettajan on löydettävä oppilaistaan vahvuuksia ja vahvistettava nuoren käsitystä itsestään tärkeänä yhteiskunnan jäsenenä.

Laaja-alainen erityisopettaja kartoittaa erityisopetuksen tarvetta yhdessä oppilaanohjaajan ja oppilashuoltoryhmän kanssa. Hän toimii ohjauksessa jatkuvassa yhteistyössä aineenopettajan ja luokanopettajan/luokanvalvojan kanssa. Hänellä tulee olla aikaa oppilaan henkilökohtaiseen ohjaamiseen opiskelussa ja opiskelunvalmiuksien kehittämisessä.

Oppilaanohjaajan roolia työyhteisön jäsenenä käsiteltiin laajemmin luvussa 2.3. Tässä kohtaa tiivistetään oppilaanohjaajan tehtävät ja vastuualueet. Oppilaanohjaaja vastaa kokonaisvaltaisesti vuosiluokkien 7-9 ohjauksesta kuitenkin niin, että muille opettajille on jaettu ohjaustehtäviä. Oppilaanohjaaja antaa vuosiluokkien 7-9 oppilaille luokkamuotoista, pienryhmä- sekä henkilökohtaista ohjausta sekä kasvun ja kehityksen tukemisena, opiskelun ohjauksena että ammatin ja uravalinnan ohjauksena. Hän hoitaa oppilaan ainevalintoihin liittyvät asiat yhteistyössä opettajien kanssa. Oppilaanohjaaja vastaa työelämään tutustumisen (TET) toteutuksesta. Hän vastaa oppilaiden opintokäynneistä oppilaitoksissa ja työpaikoilla sekä hoitaa työelämän ja oppilaitosten edustajien vierailut koululla. Oppilaanohjaaja vastaa jatko-opintoihin ohjauksesta ja yhteishaun toteutumisesta. Hän antaa jälkiohjausta peruskoulun päättäneille yhteistyössä erityisnuorisotyöntekijän kanssa. Hän suunnittelee vanhempainillat yhdessä rehtorin ja luokanvalvojen kanssa sekä vastaa vanhempainiltojen toteutuksesta. Oppilaanohjaaja suunnittelee yhdessä luokanvalvojen kanssa luokanvalvojan antaman henkilökohtaisen ja ryhmäohjauksen. Hän vastaa koulutulokkaiden ohjauksesta ja ryhmämuodostuksesta nivelvaiheessa yhdessä muun opettajakunnan ja rehtoreiden kanssa. Oppilaanohjaaja huolehtii ohjaustoiminnan tiedottamisesta sekä opettajille että oppilaiden huoltajille.

Rehtori(t) luo ohjauksen toimintamahdollisuudet sekä tukee ohjauksen suunnittelua ja yhteistyötä. Ohjaavassa oppilaitoksessa rehtorin on ymmärrettävä ohjauksen luonne ja merkitys nuoren kasvamiselle. Rehtori vastaa ohjaukseen liittyvästä päätöksenteosta ja hallinnollisten asioiden hoitamisesta, niin että ohjausta on mahdollista antaa monipuolisesti ja että opettajakunta sitoutuu ohjaukseen yhtenä tärkeänä peruskoulun tehtävänä. Rehtori osallistuu ohjaukseen oppilashuoltoryhmässä ja tarvittaessa henkilökohtaisesti.

5.3 Ohjaustoiminnan vuosisuunnitelmat

Ohjaukselle laaditaan vuosittain suunnitelma (taulukot 3 ja 4), jossa käydään läpi vuoteen liittyvät rutiininomaiset ohjaustarpeet sekä määritellään erikseen vuosittain esille nousevat ohjaukselliset teemat. Taulukon esimerkit ovatkin suuntaa antavia.

Vuosisuunnitelman ulkopuolella eri ohjausta antavat tahot vastaavat siitä, että heidän tehtävänsä tulevat hoidettua. Esimerkiksi henkilökohtaisen ohjauksen antaminen joko opiskelun ohjauksena tai ammatinvalinnan ohjauksena ei voi olla vuosisuunnitelmaan sidottua ja tiettyyn lukuvuoden kohtaan määrättyä toimintaa, vaan sitä annetaan tarpeen ja tilanteiden mukaan. Taulukoissa näkyy myös se, että ohjaus vuosiluokilla 1-6 on selkeästi joko luokanopettajan antamaa henkilökohtaista ja ryhmäohjausta tai koko koulun yhteisten tilaisuuksien mahdollistamaa sosiaaliseen vuorovaikutukseen ja toisten huomioon ottamiseen tähtäävää ohjausta.

TAULUKKO 3 Ohjauksen vuosisuunnitelma vuosiluokille 1-6

	SISÄLTÖ	TOIMINTAVASTUU JA OSALLISTUJAT
SYYSLUKU- KAUSI	1. luokan vanhempainilta, vuosiluokkien 2-6 vanhempainillat opettajan päätöksen mukaan	luokanopettaja
	vanhempainvartit 1. luokan oppilaiden vanhemmille	luokanopettaja
	lukutesti kaikille ikäluokille	erityisopettaja
	juhlat ja tapahtumat (myös keväällä)	koko henkilökunta
KEVÄTLUKU- KAUSI	yhtä köyttä –viikko kaikille ikäluokille, erityisteemoja vuosiluokittain kuten kielivalinnan ja käsityövalinnan ohjaus	luokanopettajat, rehtori, muu opettajakunta
	tulevien 1. luokkalaisten vastaanottaminen ja ryhmiin jakaminen	luokanopettajat, lastentarhan opettajat, erityislastentarhanopettaja

TAULUKKO 4 Ohjauksen vuosisuunnitelma vuosiluokille 7-9

	SISÄLTÖ	TOIMINTAVASTUU JA OSALLISTUJAT
ELOKUU	7. luokkalaisten ryhmäyttäminen vanhempainvartit syyslukukauden aikana	oppilaanohjaaja ja luokanvalvojat luokanvalvojat
SYYSKUU	7. luokkalaisten henkilökohtainen ja ryhmäohjaus	luokanvalvoja, oppilaanohjaaja
LOKAKUU	7. luokkalaisten vanhempainilta 8. luokkalaisten vanhempainilta	oppilaanohjaaja, opettajat oppilaanohjaaja, luokanvalvojat
MARRASKUU	9. luokkalaisten TET	oppilaanohjaaja
JOULUKUU	9. luokkalaisten vanhempainilta	oppilaanohjaaja, luokanvalvojat
TAMMIKUU	koulun avoimet ovet ja juhlat oppilaaksi ilmoittautuminen (tulevat 7. luokkalaisten)	opettajakunta yhdessä rehtori, oppilaanohjaaja
HELMIKUU	valinnaisainevalinnat	oppilaanohjaaja, ao. opettajat
MAALISKUU	yhteishaku	oppilaanohjaaja
HUHTIKUU	yhteishaku	oppilaanohjaaja
TOUKOKUU	6. luokkalaisten vanhempainilta	oppilaanohjaaja, luokanvalvojat
	tulevien 7. luokkien vierailu	oppilaanohjaaja, luokanvalvojat
	8. luokkalaisten TET	oppilaanohjaaja
KESÄKUU	yhteisvalinnan jälkiohjaus	oppilaanohjaaja, erityisnuorisotyöntekijä

5.4 Ohjaustoiminnan sisällöt ja menetelmät

Ohjauksen sisällöt käsitellään kronologisessa järjestyksessä oppilaan opintopolun varrelta.

Keväällä ennen koulun aloitusta erityislastentarhan opettaja testaa koko koulun aloittavan ikäluokan. Testeissä selviää koulukypsyys ja ainakin osittain mahdolliset erityisoppilaaksi ottamiset. Lastentarhan opettajat ja luokanopettajat tapaavat keväällä ja jakavat oppilaat alustavasti ryhmiin. Vanhemmille järjestetään vanhempainilta, jossa on paikalla rehtori, luokanopettajat, erityisopettaja ja terveydenhoitaja. Tulevat koululaiset tutustuvat uuteen kouluunsa jo keväällä.

Ensimmäisen luokan syksyllä pidetään vanhempainilta koulun aloittaville ja luokanopettajat järjestävät vanhempainvartteja, joissa oppilaan vanhemmilla on mahdollista tavata opettajaa henkilökohtaisesti. Keväällä koululla järjestetään yhtä köyttä –viikko, mikä tarkoittaa kehityskeskusteluja oppilaan, vanhempien ja opettajien kesken. Syksyiset vanhempainillat ja keväiset yhtä köyttä –viikot toteutuvat vuosittain aina kuudenteen luokkaan saakka.

Laaja-alainen erityisopettaja tutustuu oppilaisiin tarkemmin heti ensimmäisen luokan syksyllä, jotta tarpeelliset puheopetukset ja lu-ki -opetukset päästään aloittamaan mahdollisimman varhain.

Toisella luokalla uutena ohjausvaiheena tulevat mukaan erityisopettajan pitämät allu –luetun ymmärtämistestit. Näin erityisopetuksen tarpeet pyritään haarukoimaan kahden ensimmäisen lukuvuoden aikana. Allu –testit toistetaan vuosittain aina kuudenteen luokkaan asti. Kasvun ja kehityksen tukemiseksi toisen luokan keväällä järjestetään yhteistyössä autokoulun kanssa pyöräilykoulu turvallisen liikenteessä liikkumisen tueksi. Lapset saavat vasta tämän jälkeen kulkea koulumatkat polkupyörällä.

Kolmannella luokalla yhtä köyttä –viikon aikana vanhemmilla on mahdollisuus saada kielivalinnan ohjausta kieltenopettajalta. Oppilailla on edessään valinnaisena uuden kielen valinta neljänneltä luokalta alkaen. **Neljännän luokan** yhtä köyttä –viikon erityisteemana on käsityövalinnan ohjaus.

Kuudennen luokan keväällä oppilaat kutsutaan tutustumaan Salvelanrinteen kouluun. Koulun henkilökunta esittäytyy ja pitää lyhyet esittelypuheenvuorot. Oppilaat kiertävät tukioppilaiden kanssa koulurakennuksen ja saavat vapaamuotoisesti esittää oppilaalta oppilaalle kysymyksiä. Kuudesluokkalaiset eivät vielä ole uusien luokkien mukaisissa ryhmissä. Ennen kesälomalle siirtymistä tulevat seitsemäsluokkalaiset kutsutaan jo uusien luokkiensa mukaisina ryhminä koululle, jossa he tapaavat uuden luokanvalvojansa sekä tukioppilaansa.

Seitsemännen luokan syksyllä järjestetään koulussamme harppipäivät, joiden aikana oppilaita ryhmätetään uuteen luokkaansa. Ryhmäyttämiseen osallistuvat luokanvalvojien lisäksi oppilaanohjaaja sekä tukioppilasohjaaja. Ryhmäytymisessä tarkkailijoina ovat usein myös terveydenhoitaja sekä koulupsykologi. Tukioppilaat jatkavat vastaavanlaisia ryhmäyttämistilanteita läpi koko lukuvuoden.

Luokanvalvojat tapaavat henkilökohtaisesti uudet oppilaansa heti syksyn alussa. Samoin he pitävät luokanvalvojan tunteja, joissa käydään uuden ryhmän mukanaan tuomia asioita läpi. Oppilaanohjaaja pitää niinkään luokkatunteja, joiden aiheina ovat opiskelu uudessa koulussa ja sen mukanaan tuomat haasteet. Laaja-alainen erityisopettaja testaa 7. luokkalaisten kirjoitustaidon erillisellä testillä. Vanhemmille järjestetään myös harppitapahtuma vanhempainillan muodossa. Senkin tavoitteena on

ryhmyyttää. Luokanvalvoja tarjoaa myös vanhemmille henkilökohtaista varttia, jossa voidaan keskustella oppilaan asioista.

Seitsemännen luokan joulun jälkeen oppilaat valitsevat valinnaisaineita, joita käsitellään sekä ohjauksen tunneilla että erillisillä valinnaisainemessuilla. Vastaava esittelytilaisuus pidetään myös vanhemmille. Tässä yhteydessä alkaa myös oppilaanohjaajan henkilökohtainen ohjaus. Siinä käsitellään pääasiassa koulun aloitusta. Yhtenä tavoitteena on myös tutustua uuteen ohjaajaan ja uuteen oppilaaseen. Työelämään oppilaat saavat kosketusta pääasiassa koulun sisäisiin ammatteihin tutustumalla.

Kahdeksannen luokan oppilaat lähtevät keväällä viikoksi tutustumaan työelämään. Oppilaat hankkivat työpaikan itse. Tämä kasvattaa vastuuta ja edellyttää jo jonkinlaista uravalintaa tai ainakin rohkaisee kiinnostusta ammatteihin. Samoja teemoja käydään läpi myös luokkamuotoisessa ohjauksessa kahdeksannella luokalla. Kahdeksannen luokan keväällä kokeillaan myös pienryhmäohjausta jossa oppilaat saavat ottaa kantaa johonkin ryhmää yhdistävään teemaan. Vuorovaikutustaitojen oppiminen ja toisen huomioon ottaminen ovat keskiössä. Vanhemmille pidetään kahdeksannen luokan syksyllä vanhempainilta, jonka teema on usein liittynyt johonkin oppilaille ajankohtaiseen asiaan, kuten murrosikään, internetin käyttöön tai jotakin muuta vastaavaa.

Heti **yhdeksannen luokan** alussa oppilaat saavat henkilökohtaista ohjausta teemana ura- ja ammatinvalinta. Tämä on koko yhdeksannen luokan käsittävä kokonaisuus johon kuuluu oppilaitos ja työpaikkavierailuja. Yhteistyö toisen asteen opinto-ohjaajien kanssa on tärkeää. Työelämään tutustutaan kahdeksannen luokan tavoin viikon ajan syksyllä. Vanhempainilta yhdeksannen luokan syksyllä käsittelee niinkään jatkokoulutusasiaa. Oppilaan vanhemmille tarjotaan mahdollisuus keskustella oppilaanohjaajan kanssa lastensa jatkokoulutusasioista.

Peruskoulun jälkeen ohjausvastuu siirtyy erityisnuorisotyöntekijälle, joka yhteistyössä opetus-, sosiaali- ja terveystoimen kanssa ohjaa nuoria eteenpäin vaikeuksien ilmetessä.

Mikäli oppilaalla ilmenee opiskeluun liittyviä vaikeuksia opintojen aikana, koululle on erikseen laadittu suunnitelma oppilaan erityisen tuen tarpeen huomioimiseksi. Oppilashuoltoryhmä, jonka toimintaa tässä yhteydessä ei käsitellä, ottaa vastaan vakavammat ongelmat, liittyivät ne sitten kasvuun tai kehitykseen, opiskeluun tai uravalintaan. Oppilashuoltoryhmä toimii holistisen mallin mukaan kolmella tasolla. Ensimmäisen tason ryhmässä voidaan asioita koulun oman henkilökunnan kesken, toisella tasolla mukana ovat koulun ulkopuoliset tahot. Tyypillisesti näitä ovat terveydenhuolto, sosiaalitoimi, nuorisotyö tai tarpeen vaatiessa poliisi. Kolmas taso toimii suunnitteluelimenä ja huolehtii oppilashuoltoryhmän toiminnan edellytyksistä ja arvioi oppilashuoltoryhmän toimintaa. Tämän ryhmän muodostavat koko kunnan oppilashuoltoryhmän jäsenistö.

Oppilasta ohjataan sekä henkilökohtaisesti, pienryhmässä että luokkamuotoisesti. Ohjaus on moniammatillista erityisesti ongelmatilanteissa. Ohjauksessa ollaan aina yhteydessä vanhempiin joko tiedottaen tai osallistaen. Yhteydenpito koteihin käy vanhempainiltojen ja -varttien muodossa. Oppilaanohjaaja laatii vanhemmille ja oppilaille vuosittain ohjauskirjeen, jossa käydään läpi keskeiset ohjaukselliset asiat lukuvuoden aikana. Koulumme vuosiluokat 7-9 on kokeillut vuoden 2007 alusta sähköistä viestintää kotien kanssa ja tämä on heti muuttanut selkeästi yhteydenpitoa koteihin. Ennen kaikkea se on nopeuttanut tiedonkulkua ja lisännyt vastavuoroisuutta ja sitä kautta yhteistoimintaa opettajien ja vanhempien välillä.

6 HANKKEEN ARVIOINTI

Kehittämishankkeeni tarkoitus oli luoda yhtenäiskoulun ohjaussuunnitelma, jossa ohjauksen periaatteet ja työnjako ohjaavien tahojen kesken määritellään niin että ohjaus olisi luontevasti yhteinen tehtävä koulu yhteisössä. Tähän pyrin yhdistämällä holistisen opiskelijakeskeisen ohjausmallin sekä alun perin ammattikorkeakoulua varten laaditut ohjauksen ulottuvuudet.

Holistinen malli istuu mielestäni oivasti peruskoulunkin ohjauksen ohjenuoraksi. Ohjausta saadaan mallin avulla vietyä lähemmäs oppilaan arkea ja ohjaus kytkeytyy luontevasti osaksi opettajien arkea. Ohjauksen kolmella osa-alueella, kasvun ja kehityksen tukeminen, opiskelun ohjaus sekä ammatin- ja uravalinnan ohjaus, on riittävästi työosarkaa, jotta kaikilla ohjaajilla on mielekästä ja tärkeää työtä tehtävänä. Samoin ohjauksen työnjako eri tasojen välillä vaikuttaa sujuvalta.

Ohjauksen ulottuvuudet antoivat selkeää informaatiota siitä, mitä Piikkiön yhtenäiskoulun ohjauksessa on kunnossa ja missä on kehitettävää. Näiden asioiden huomioiminen tuo laatua ohjaukseen. Kun holistisen mallin työnjako ja ulottuvuuksien kautta saatu informaatio ja laatutekijät yhdistetään, on luotu pitkälle puitteita laadukkaalle ohjaukselle.

Holistiseen opiskelijakeskeiseen ohjausmalliin kuuluu keskeisesti ajatus opinto-ohjaajasta koordinoijana ja opettajien ohjaajana. Yhtenä isona kokonaisuutena pohdin myös opinto-ohjaajan roolia ohjaavassa koulussa. Ohjaajan mahdollisuudet koordinoida ohjausta peruskoulussa ovat mielestäni erinomaiset edellyttäen että ohjauksella on koulun johdon tuki takanaan. Sen mielestäni olen saanut ja siitä nostetta saaneena uskon pystyväni malliani hyväksi käyttäen istuttamaan ohjauksellista kasvatusta peruskouluun. Sen sijaan mahdollisuuteni vaikuttaa opettajien ohjaukselliseen ammattitaitoon ovat tässä vaiheessa rajalliset. Mallin esittelemisen koko opettajakunnalle olisi ollut yksi hyvä mahdollisuus saada aikaan ajatuksia ja kenties muutosta opettajien toiminnassa. Tämä mahdollisuus minulta tällä erää vietiin. Samalla koko kehittämishankkeelta putosi piirun verran pohjaa pois. Jäljelle jäikin ohjauksen puolesta puhuminen ja asian jatkuva esilläpito koulun arjessa. Edellisestä takapakista voimistuneena aion edelleen velvoittaa koulun johtoa lunastamaan lupauksensa siitä, että yhtenäiskoulussa halutaan panostaa laadullisiin tekijöihin ja yksi näistä on ja tulee olemaan ohjaus.

Holistisen mallin luominen yhtenäiskoululle sen sijaan jäi vähintäänkin puolitiehen. Kun todellista yhtenäiskoulua ei vielä ole olemassa, ei sitä tälläkään kehittämishankkeella luotu. Toisaalta kun puhuin rehtorini kanssa ohjaussuunnitelmasta osana yhtenäiskoulua, hän piti sitä tärkeänä laadullisena ja yhdistävänä tekijänä. Yhtenäiskoulun aika alkaa syksyllä 2007 koulutuksilla. Osallistun näihin koulutuksiin ja olen näin omalta osaltani pitämässä huolta siitä, että ohjaukselle annetut lupaukset lunastetaan.

LÄHTEET

- Hakulinen R. & Kasurinen, H. 2002. Ohjaus ammattikorkeakouluopiskelijoiden palvelujärjestelmänä – luonnos ohjauksen kehittämiseksi Hämeen ammattikorkeakoulussa.
- Hargreaves, A. & Goodson, I. 1996. (toim.) Teachers' professional lives. London. Falmer.
- Kasurinen, H. 2004. Ohjauksen järjestäminen oppilaitoksessa. Teoksessa Helena Kasurinen (toim.) Ohjausta opintoihin ja elämään – opintojen ohjaus oppilaitoksessa. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy, 40-56.
- Kasurinen, H. ja Vuorinen, R. 2002. Ohjauksen toimintapolitiikka Suomessa 2002 – otteita kansallisesta maaraportista. Teoksessa R. Vuorinen ja H. Kasurinen (toim.) Ohjaus Suomessa 2002. Jyväskylän yliopisto: Koulutuksen tutkimuslaitos, 31-49.
- Lairio, M., Puukari, S., Varis, E. 1999. Opinto-ohjaajan toimenkuva. Teoksessa Marjatta Lairio ja Sauli Puukari (toim.) Opinto-ohjaajan toimenkuva muuttuvassa yhteiskunnassa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino, 21-41.
- Lappalainen, K. 2001. Yläasteelta – oppilaiden erityisen tuen tarve peruskoulun päättövaiheessa ja toisen asteen koulutuksessa. Kasvatustieteellisiä julkaisuja 71. Joensuun yliopisto.
- Lerkkanen, J. 2002. Koulutus- ja uravalinnan ongelmat. Koulutus- ja uravalinnan tavoitteen saavuttamista haittaavat ajatukset sekä niiden yhteys ammattikorkeakouluopintojen etenemiseen ja opiskelijoiden ohjaustarpeeseen. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 14. Jyväskylä.
- Mehtäläinen, J. 2003. Joustavat koulutusväylät ja uravalinta. Loppuraportti. Helsingin kaupungin opetusviraston julkaisusarja A2. Helsinki.
- Ojanen, S.. 2006. Ohjauksesta oivallukseen. Ohjausteorian käsittelyä. Helsinki. Yliopistopaino.
- Peavy, R. V. 1999. Sosiodynaaminen ohjaus. Konstruktivistinen näkökulma 21. vuosisadan ohjaustyöhön. Helsinki: Psykologien kustannus Oy.
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004. Helsinki: Opetushallitus.
- Pietarinen, J. 1999. Peruskoulun yläasteelle siirtyminen ja siellä opiskelu oppilaiden kokemana. Kasvatustieteellisiä julkaisuja 50. Joensuun yliopisto.
- Spruill, D. A. & Benschhoff, J. M. 1996. The Future in now: Promoting professionalism among counselor-in-training. Journal of Counseling and Development 74 (5), 468-471.
- Van Esbroeck, R. 1997. The changing role of guidance counsellors in Flanders. International Journal for the Advancement of Counselling 19, 1-16.
- Van Esbroeck, R. & Watts, A. G. 1998. New skills for new futures. Higher education guidance and counselling services in the European Union. Brussels. Vubpress.
- Vuorinen, J.. 2002. Opinto-ohjaus – ohjausta koulunuorison keskuudessa. Teoksessa Jussi Onnismaa, Heikki Pasanen ja Timo Spangar (toim.) Ohjaus ammattina ja tieteenalana 2. Ohjauksen toimintakentät. Porvoo: PS-kustannus.
- Vuorinen, R. & Sampson, J. P. 2002. Ohjaus opintojen suunnittelun ja arvioinnin tukena – strategisia kysymyksiä. Teoksessa Jussi Onnismaa, Heikki Pasanen ja Timo Spangar (toim.) Ohjaus ammattina ja tieteenalana 2. Ohjauksen toimintakentät. Porvoo: PS-kustannus.
- Vuorinen, R. & Välijärvi, J. 1994. Itsenäisiin valintoihin ohjaaminen. Helsinki. Painatuskeskus.

Väljærvi, J. 2004. Opinto-ohjaus tasa-arvoisen osaamisen mahdollistajana. Teoksessa Helena Kasurinen (toim.) Ohjausta opintoihin ja elämään – opintojen ohjaus oppilaitoksessa. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy, 21-39.